

САВРЕМЕНА ФИЛОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА

Зборник радова

Година II

Едиција

Научни скупови

Савремена филолошка истраживања, зборник радова. Година II

Издавач

Универзитет у Београду – Филолошки факултет

Студентски трг 3

11000 Београд

За издавача

проф. др Ива Драшкић Вићановић, декан

Главни и одговорни уредник

Ненад Томовић

Уредништво зборника

Рајна Драгићевић, Мина Ђурић, Владимир Карановић, Ана Коларић

Технички секретар

Биљана Ристић

Урош Милошевић

Графичка припрема

Предраг Жижовић

Корице

Срђан Ђурђевић

Тираж

10 CD-ROM

Штампа

МАБ, Београд

ISBN 978-86-6153-801-8

<https://doi.org/10.18485/sf.2026.2>

Београд, 2026

Радови су лиценцирани под условима и одредбама лиценце
Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

Рецензенти зборника:

Бранислав Ивановић, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Слађана Алексић, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској
Митровици, Филозофски факултет
Ивана Лончар, Свеучилиште у Задру

Рецензенти појединачних радова:

Катарина Беговић, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Данијела Васић, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Милена Владић Јованов, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Александар Ђокановић, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Драгана Ђорђевић, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Николина Зобеница, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду
Бранислав Ивановић, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Наташа Јанићијевић, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Јелена Јовановић Симић, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Ана Коларић, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Сергеј Мацура, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Саша Модерц, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Јелица Новаковић Лопушина, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Томислав Павловић, Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу
Наталија Панић Церовски, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Милица Пасула, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Анђелка Пејовић, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Драгана Ратковић, Институт за српски језик САНУ
Војкан Стојичић, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Ненад Томовић, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Чила Уташи, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

Организациони одбор

Ненад Томовић
Рајна Драгићевић
Мина Ђурић
Владимир Карановић
Александра Јовановић
Биљана Ристић

Научни одбор

Габриела Вокић, Southern Methodist University, САД
Рајна Драгићевић, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Мина Ђурић, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Владимир Карановић, Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Јелена Марковић, Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет, БиХ
Ивана Лончар, Свеучилиште у Задру, Хрватска
Светозар Поштић, Универзитет у Вилњусу, Литванија
Ненад Томовић, Универзитет у Београду – Филолошки факултет

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ — 7

Monika M. Bala

ANALIZA POSLANIČKIH GOVORA HRIŠĆANSKE FEMINISTKINJE MARGIT ŠLAHTE — 8

Annamaria Bene

SRBIZMI U VOJVOĐANSKOM VARIJETETU MAĐARSKOG JEZIKA — 19

Bojana M. Budimir

ANALIZA GREŠAKA U MAŠINSKI GENERISANIM PREVODIMA KNJIŽEVNIH TEKSTOVA S HOLANDSKOG NA SRPSKI JEZIK: UPOREDNA ANALIZA JEZIČKOG MODELA *CHATGPT* I GUGLOVOG PREVODIOCA — 27

Tijana S. Vesić Pavlović, Ivan T. Milošević, Danijela D. Đorđević

HIPERBOLE U NASLOVIMA ONLAJN MEDIJA U SRBIJI – SEMANTIČKI I PRAGMATIČKI ASPEKTI — 43

Milena Vladić Jovanov

MUZIKA I JEZIK U POEZIJI T. S. ELIOTA I K. ANJIDOHOA: ZVUK VIOLINE ILI BUBNJA IZ UGLA POST/DEKONSTRUKCIJE I POST/KOLONIJALIZMA — 58

Enriko M. Davanco

OPIS BEOGRADA IZMEĐU BALKANIZMA I ITALIJANSKOG NEOREALIZMA U ROMANU *LA FORTEZZA DEL KALIMEGDAN* STEFANA TERE — 73

Vedran Dizdarević

LITERATURE AS A TOOL FOR CULTIVATING HUMANITY: MARTHA NUSSBAUM'S ACCOUNT OF THE INTERCONNECTEDNESS OF LITERATURE, ETHICS, EDUCATION AND DEMOCRACY — 85

Aleksandar S. Đokanović

U LUČIJINIM OČIMA ARTURA ŽAPENA KAO PRIMER ISTORIOGRAFSKE METAFIKCIJE — 101

Сања Н. Кобиль Ђуић

ТИЈЕЛО У СЈЕНИ? ФУНКЦИЈА ТЈЕЛЕСНОСТИ У РОМАНУ ЕЛСЕ МОРАНТЕ *ИСТОРИЈА: САБЛАЗАН КОЈА ТРАЈЕ ВЕЋ ДЕСЕТ ХИЉАДА ГОДИНА* — 115

Александра Љ. Корда-Петровић

ДВОДОМОСТ КАО МОТИВ У РОМАНИМА МИЛАНА КУНДЕРЕ — 128

Горан П. Коруновић

КО ГОВОРИ: ЛЕКСИКОГРАФСКА ПАРАДИГМА И ЛИРСКИ СУБЈЕКТ — 139

Vesna S. Kuraica

HRIŠĆANSTVO I JAPAN: HRIŠĆANSTVO U JAPANSKOM RELIGIJSKOM KONTEKSTU — 151

Катарина С. Лазић

ИРЕВЕРЗИБИЛНОСТ ВРЕМЕНА КАО ОДЛИКА ЕГЗИЛА У РОМАНУ *ТРЕН 1* АНТОНИЈА ИСАКОВИЋА — 161

Сара В. Левић

ПОРЕЂЕЊЕ КИНЕСКЕ И ЈУГОСЛОВЕНСКЕ МАРКСИСТИЧКЕ КЊИЖЕВНЕ КРИТИКЕ У МЕЂУРАТНОМ ПЕРИОДУ — 175

Јелена И. Маринков

ПРОЗОПОПЕЈА У ПЕСНИЧКОМ ЦИКЛУСУ ИВАНА В. ЛАЛИЋА *ДЕСЕТ СОНЕТА НЕРОЂЕНОЈ КЋЕРИ* — 195

Снежана М. Марковић

ПОИГРАВАЊЕ ИДЕНТИТЕТОМ У РОМАНИМА *ДЕРВИШ И СМРТ* МЕШЕ СЕЛИМОВИЋА И *ЦРНА КЊИГА* ОРХАНА ПАМУКА — 209

Софија П. Матић

ДИЈАЛЕКТИКА ЕКСЦЕСА И НЕДОСТАТКА У КОЛУБАРСКОЈ ТРИЛОГИЈИ РАДОВАНА БЕЛОГ МАРКОВИЋА — 224

Милица Р. Миланков

И ТАКО ДРУЗИМА ПОСТАШЕ ВРАЗИ: МОТИВ ПРЕОБРАЖАЈА НЕПРИЈАТЕЉА У ЉУБАВНИКА У ЕПУ *ОСЛОБОЂЕНИ ЈЕРУСАЛИМ* ТОРКВАТА ТАСА И МЕЛОДРАМИ *ПАВЛИМИР* ЏОНА ПАЛМОТИЋА — 236

Александар М. Новаковић

ОНЛАЈН-НАСТАВА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА НА ПОЧЕТКУ ХХИ ВЕКА — 250

Milena D. Popović Pisarri

KONTRASTIVNA ANALIZA SRPSKIH I ITALIJANSKIH RELATIVNIH KONSTRUKCIJA S RESUMPTIVNOM ZAMENICOM — 261

Saeed Safari, Mahbod Ghaffari

CAMBRIDGE-BELGRADE (CAMBEL) PERSIAN LEARNER CORPUS:
THEORETICAL FRAMEWORKS AND METHODOLOGICAL INSIGHTS — 276

Милена М. Стојановић

АНАЛИЗА ФРАЗЕОЛОШКИХ ЈЕДИНИЦА СА ЛЕКСЕМАМА
НОВАЦ И ПАРЕ — 290

Софија Д. Тодоровић

СИСТЕМ МУЗИЧКИХ РЕФЕРЕНЦИ И АМБИВАЛЕНЦИЈА ЗВУКА У
МОТЕТИМА ЕУЉЕНИЈА МОНТАЛЕА — 307

Миња З. Томић

ТРАНСПОЗИЦИЈА МОЛИТВЕ У ПОЕЗИЈИ АЦА ШОПОВА И ИВАНА В.
ЛАЛИЋА — 318

Vladimir Svetkoski

UNIVERSAL DEPENDENCIES' NEW TREEBANK OF MACEDONIAN — 332

Милица Р. Миланков¹

Институт за књижевност и уметност

 <https://orcid.org/0009-0003-8574-8965>

И ТАКО ДРУЗИМА ПОСТАШЕ ВРАЗИ: МОТИВ ПРЕОБРАЖАЈА НЕПРИЈАТЕЉА У ЉУБАВНИКА У ЕПУ ОСЛОБОЂЕНИ ЈЕРУСАЛИМ ТОРКВАТА ТАСА И МЕЛОДРАМИ ПАВЛИМИР ЏОНА ПАЛМОТИЋА

У раду се испитују природа и принципи функционализације мотива преображаја непријатеља у љубавника у епу *Ослобођени Јерусалим* (први пут интегрално штампан у Венецији 1581) Торквата Таса и у мелодрами *Павлимир* (изведен 1632) Џона Палмотића. У истраживању је мотив сагледан најпре у контексту поетике и естетике барока и утицаја Торквата Таса на дубровачку књижевност, те на Палмотићево стваралаштво. На основу досадашњих компаративних истраживања о директним утицајима италијанског песника на дубровачког, и упадљивих сличности у изведби датог мотива, износимо претпоставку о Палмотићевом потенцијалном угледању на Тасов лик Армиде, преобраћене како из непријатеља у љубавника, тако и из ислама у хришћанство, приликом обликовања лика Снежнице у мелодрами *Павлимир*. Далекосежност преображаја ових јунакиња наводи нас на разматрање и слојевитог феномена метаноје. Истражене су сличности, али и неке разлике, између двеју јунакиња, узроци и последице њихових преображаја, као и начини на које су два писца мотив преображаја, један од фундаменталних чинилаца барокне поетике и естетике, уобличио у складу с одликама различитих жанрова, сопствених поетика, погледâ на свет и (културно) историјских околности у којима су стварали.

Кључне речи: Торквата Тасо, *Ослобођени Јерусалим*, Џоно Палмотић, *Павлимир*, мотив преображаја, мотив преображаја непријатеља у љубавника, поетика барока, метаноја

¹ milica.milankov00@gmail.com

„Душа ме подстиче да опјевам промјене бића у
 обличја нова.“
 (Овидије, 2007: 45)

О ликовима Армиде у епу *Ослобођени Јерусалим* (*Gerusalemme liberata*, први пут интегрално штампан у Венецији 1581 – Stipčević 1994: 143) Торквата Таса (Torquato Tasso) и Сњијежнице у мелодрами *Павлимур* (изведен 1632) Џона Палмотића написано је прегршт страна. Обе јунакиње су најчешће интерпретиране засебно, а пажња тумача углавном је била усмеравана ка симболичким аспектима и сижејним функцијама ових женских ликова. Стога је у засебним контекстима тумачено и упадљиво заједничко својство Армиде и Сњијежнице,² које проиходи из чињенице да обе јунакиње доживљавају вишеструке преображаје заљубљујући се у истакнуте јунаке. Главни повод за расветљавање сличности и разлика између природе, узрокâ и последица њихових преображаја лежи у чињеници да је Тасов еп остварио директан утицај на Палмотићев опус (видљив најпре на примеру Палмотићеве мелодраме *Армида* – в. Potthoff, 1973: 70–76; Stipčević, 1994: 172–181), као и у запажању да се Палмотић, градећи, између осталих, лик Сњијежнице, служио идејама из *Ослобођеног Јерусалима* (Бојовић, 1999: 40). Претпоставку да је једна од тих идеја мотив преображаја непријатеља у љубавника могуће је подупрети расветљавањем упадљивих сличности у Тасовом и Палмотићевом маниру обликовања тог мотива, те начелном чињеницом да се писац могао послужити мотивом из славног извора повинујући се једној од поетичких законитости свеколике барокне поезије: „изненадити у познатом“ (Stipčević, 1994: 142).

Упоређивањем јунакиња доприницело би се проучавању посредних и непосредних утицаја Таса на Палмотића, а и стекли би се увиди у начине на које је мотив преображаја непријатеља у љубавника обликован као варијанта мотива преображаја, једног од фундаменталних чинилаца барокне поетике и естетике.

У *Ослобођеном Јерусалиму*, који је испевао песник „још увек распет између идиле и трагике, осећајности и меланхолије“, у доба „разбијања ренесансне слике о равнотежи човека и природе“ (Попов, 2020: 108–109),³ осећа се „трагедија италијанске декаденције“ и крије „предосећај једне нове поезије“ (De Sanctis, 1955: 463). Са стилским средствима карактеристичним за барок⁴ здружена је барокна идеја о сталној

² Ј. Брала-Мудровчић и Ж. Штркаљ истичу главне тематско-мотивске паралеле између Палмотићеве Армиде (из мелодраме *Армида*), засноване на Тасовој јунакињи, и Сњијежнице (2018: 492, 496–497).

³ О (културно)историјској позадини на којој је Тасо стварао и испевао *Ослобођени Јерусалим* в.: Garnett, 1898: 237–238; De Sanctis, 1955: 433–442.

⁴ О стилским одликама епа в.: De Sanctis, 1955: 462; Секви, 1957: XXIX; Velflin, 2000: 91–

променљивости и свету у покрету (Bazin, 1975: 7; Ruse, 1998: 6; Velflin, 2000: 30–38, 62–75; Todorović, 2012: 95–122).⁵ Свет, добрим делом, променљивим чине, речима Жана Русеа, нестални ликови (1998: 40–44), те ликови који се мењају и преображавају.⁶ У *Ослобођеном Јерусалиму* евидентна је *процесуалност* преображаја јунакиња, која сведочи о потреби барокног ствараоца да текстуално посредује свест о променљивости света.

Преображаји представљају и један могући чинилац чудесних епизода, којима је, сматра Тасо, неопходно обогатити и украсити еп (Taso, 1963a: 82; Taso, 1963b: 103).⁷ Примери на које Тасо упућује односе се на спољашње, физичке и оком видљиве метаморфозе, те није пропустио да свој еп обогати сличним преображајима. Ипак, књижевни и ликовни ствараоци у доба барока нису се занимали само за феномен физичке метаморфозе, него и за „унутрашњи преображај душе“ (Todorović, 2012: 104) и механизме упризоравања „душевних страсти“ (Bazin, 1975: 23).⁸ Управо феномен унутрашњег преображаја кључан је за разумевање ликова и Тасове Армиде и Палмотићеве Сњијежнице. Обе јунакиње доживљавају двоструке унутрашње метаморфозе. Док се и Армида и Сњијежница преображавају из противнице у љубавницу, Тасова јунакиња од паганке постаје хришћанка, а Палмотићева од порочне личности израста у моралну фигуру.

Освајање нове свести у оба случаја пружа могућност да се вишеструке метаморфозе јунакиња посматрају као барем рудиментарни

93. Секви стилске обрте, досетке и „злаћане орнаменте који ће преовладати у бароку“ поима као песничке грешке, док Велфлин уочава у Тасовим стиховима „нови стил“, ново расположење, нов израз, представе и метафоре – барок.

⁵ Симптоматичан је Буљонов исказ који открива барокни поглед на свет у којем владају непрекидан покрет и промена: „Јер у превртљивом овоме свету / Понекад сталност је мењати мету.“ (Тасо, 1957: 108) Сви наводи из Тасовог *Ослобођеног Јерусалима* биће дати према овом издању, а број стране биће назначен после скраћенице *OJ* у заградама на крају цитата. В. и: Tasso 1993.

⁶ Русе међу главне одлике барокног дела сврстава метаморфозу (1998: 179), а у поднаслов своје студије о бароку поставља Кирку. Такође, омиљене мотиве барокни ликовни уметници су црпели, не случајно, из Овидијевих *Метаморфоза* (Todorović, 2012: 100–113).

⁷ Тасово инсистирање на чудесном и изазивању чуђења у епу (Taso, 1963a: 82–84; Taso, 1963b: 102–104) упоредиво је са ставом најпре Ђанбатисте Марина да је сврха поезије „постизање изненађења, чудесног, задивљујућег (*meraviglia*)“ (Попов, 2020: 109–110). Ову идеју су теоријски развили знаменити аутори барокних реторичких трактата и тиме предочили једну од основних црта барокне поетике (в. Zogović, 2007: 16–17, 62; Попов, 2020: 110; уп. Todorović, 2012: 101–102).

⁸ У визуелним уметностима из доба барока интензивно су испитивани, на античким и ренесансним теоријским темељима, механизми упризоравања „душевних страсти“ и људских осећања посредством прецизног приказивања покрета лица и тела (в. Bazin, 1975: 23–24; Panofsky, 2008: 11, 13; Todorović, 2012: 98–100). Познато је Тасово изразито умеће „лирско-психолошке интроспекције“ (Секви, 1957: XXIX), те психолошка нијансираност јунака епа, као и њихове неизвесности и противречности (Feroni, 2005: 378) и динамика њихових унутрашњих живота.

примери метаноје (μετάνοια). Метаноју је, с једне стране, могуће разумети као ширу ознаку за уопште филозофску конверзију, односно филозофско преобраћење (в. Szalay, 2013: 485).⁹ Појам метаноје се тада може сагледавати у платонистичком контексту (в. Platon, 2017: 168–184), у којем су и постављени темељи за разматрање конверзије/преобраћења (в. Stachowski, 2021: 295), и дефинисати као фундаментални корак у начину спознаје истине, који подразумева потпуно преобраћење душе (Szalay, 2013: 485). Уздицање душе условљено је претходним преобраћењем, окретом од видљивог ка ономе што је с ону страну видљивог (Szalay, 2013: 485).¹⁰ С друге стране, Платонова идеја конверзије/преобраћења битно је утицала на хришћанску (в. Stachowski, 2021: 295). Један од термина који су први хришћани користили да би описали искуство промене јесте управо „метаноја“ (Soiński према Stachowski, 2021: 297). У хришћанској традицији, метаноја означава корениту „промену ума“ (Walden, 1896: 4–8), односно дубоку промену „у уму, срцу и животу“ (Trench према Walden, 1896: 13, 15). Ова промена има снагу откровења, поседује, између осталог, духовну, интелектуалну, сазнајну, осећајну, етичку и моралну димензију, те доводи до општег животног препорода и освајање нове, више свести, а може обухватити многе феномене, и(ли) бити пропраћена њима, од којих су покајање и верска конверзија/преобраћење само неки (в. Walden, 1896: 1–90). Тако, двоструки преображаји јунакиња Армиде и Снјежнице постају резултат поетичког укрштања мотива преображаја обликованог у барокном кључу и појединих аспеката феномена метаноје, обремененог античким и хришћанским, односно филозофским и религијским конотацијама.

Преображај непријатеља у љубавника у овим делима у функцији је верског, односно моралног преобраћења. И Тасо и Палмотић преображаје јунакиња постављају у службу основне идеје дела – идеје општег тријумфа хришћанства, али и врлине и разума над страстима (De Sanctis, 1955: 457), односно идеје о исправности и надмоћи божје промисли и последичној слободи хришћанског града (в. Potthoff, 1973: 90–91, 164–165).

„И срца су налик на сенке; увек нестабилна“ (Ruse, 1998: 40)

Армидин флуидни лик заузима, према појединим проучаваоцима Тасовог дела, средиште епског наратива (De Sanctis, 1955: 445). Чаробница

⁹ „Метаноја“ је, додуше, тек један од два термина која одговарају латинској лексеми *conversio* у значењу конверзије/преобраћења, како у филозофском тако и у религијском смислу (в. Nadot према Stachowski, 2021: 296).

¹⁰ У склопу „алегорије пећине“ (Platon, 2017: 168–170), Платон користи глагол *periagō* у значењу физичког окрета(ња) главе, односно врата (Stachowski, 2021: 294). У наставку Платоновог текста, физички окрет постаје метафора за „окрет“ душе (Stachowski, 2021: 294).

је често сврставана међу најзанимљивије и најпривлачније карактере *Ослобођеног Јерусалима*, јер посебно женске ликове епа одликује изразита уверљивост (Garnett, 1898: 247, 249, 252). Армиди свакако припада средишње место у свету бројних и међусобно често повезаних преображаја, како спољашњег света, тако и унутрашњих светова јунака. Може се тврдити да је управо слојевитост Армидиног преображаја, који происходи из променљивости њене природе, залог виталности њеног лика.

Прича о Армидином првом преображају у зачараном врту, коју посредује мудрац од Аскалона, открива јунакињу сличну одисејевским – сирени и Калипсо (*OJ*, 377). Успававши јунака својом песмом, с циљем да га одврати од јуначког подвига, Армида му прилази и доживљава неочекиван преображај:

С бјесом, који јој из ока сева,
Из своје засједе јурну му дјева.

Ал' чари лица му сташе да кроте
Армиду, чим баци на њега гледи,
И беси, што јој се у срцу коте,
Гонећ је да њему нанесе вреде,
И своју освету засити, до те
Мјере су ишчезли, да своје једе
Заслади призором мушке лепоте,
Јер збиља био је пунан милоте.

Ко нарцис крај врела, уза њ је сјела,
И док се љепотом његовом јази,
Зној рупцем бриса му са лица врела,
А њеном лепезом ваздуха млази
Хладише образе јунака смела,
И тако другима посташе врази.
Са срца стопи се леда јој пласа,
Заљуби с' у њега онога часа. (*OJ*, 378–379)

Динамика Армидиног унутрашњег преображаја, коју је на сликарском платну упризорио, између осталих, Никола Пусен (Карери, 2004: 359–367), открива своју суштину тек када се преображај противнице у љубавницу доведе у везу с осталим преображајима, јер га они симболички употпуњују.

Како је главна улога чаробнице Армиде у епу ометање хришћанског војног подвига (Feroni, 2005: 379–380), један од средишњих Армидиних покушаја да хришћанске војнике одврати с њиховог пута представља тренутак у којем их претвара у рибе (*OJ*, 275–276). Дакле, у „свет[у] облика у покрету, свет[у] коме заповеда[ју] Кирка, богиња преображаја“

и њене заменице (Ruse, 1998: 15), чаробница која физички преображава друге постаје и сама преображена, али на унутрашњем плану.¹¹ За разлику од Риналда, којег чаробница привидно преображава у привременог љубавника, очаравајући га варкама свог гласа и примамљивог, али непостојаног врта, Армида се преображава под дејством „унутарњих и природних склоности“ (De Sanctis, 1955: 459).

Догађаји који следе по Армидиној унутрашњој метаморфози подразумевају и Риналдов унутрашњи преображај. Након времена проведеног у уживању унутар Армидиног врта (XIV, XV и XVI певање), он се освешћује и враћа на пут ослобођења Јерусалима (OJ, 411–412). Метаморфоза хришћанског витеза главна је последица епизоде о боравку у зачараном врту, који репрезентује „грех и очишћење“ (Zogović, 2007: 91). Зато што очишћење од греха представља нужни предуслов ослобођења Јерусалима, Армидин врт је централно место унутар епа, и на наративном и на симболичком плану (в. Zogović, 2007: 91).¹²

После Риналдовога одласка из врта открива се динамика Армидине личности, формиране у складу са начелима „естети[ке] хетерогеног и променљивог“ (Карери, 2004: 350),¹³ а оличене у варљивости њених љубавних осећања. Армидин први преображај није апсолутан и све до потпуног унутрашњег преображаја противнице у љубавницу и паганке у хришћанку, њој би се могао приписати Катулов гласовити стих: „Odi et amo“ (Catullus 2005: 190). Сва драматика комешања љубави и мржње у Армиди кулминира у часу који чаробницу разапиње између дужности да Риналда убије и љубави коју према јунаку осећа: „Стријелу управи срца му стану: / Мржња је потстиче да тамо стреља, / Љубав је одвраћа њезина веља.“ (OJ, 539) Тек након што Риналдо изнова доживи преображај и отворено изјави чаробници љубав, мржња у Армиди се потпуно гаси (OJ, 560).

Значајно је што се Армида на љубав заклиње, окончавајући процес слојевитог преображавања, након што Риналдо њен повратак на некадашњи престо услови императивом крштења и она имплицитно пристане на прелазак у хришћанство (OJ, 560–561). Верско преобраћење се тако на крају открива као пресудни чинилац коначног преображаја

¹¹ Уп. с мишљењем по којем Армиду од бездушне Кирке разликује управо могућност да заволи и постане вољена (Hasell, 1882: 106).

¹² Sâm Тасо је у општој *Алегорији* уз свој еп разјаснио да је Армида једно од „ђаволск[их] искушења“, да су заводљиви елементи врта „варљиви [...] силогизми, који стављају пред нас угодности и недостатке чула, под привидом добра“, а „Риналдов повратак и помирење са Гофредом знак је победе Разума“ (Stipčević, 1994: 178). Анонимни коментатор епа је кроз алегорију уз XVI певање понудио „алегоријско-моралистичко тумачење“ епизоде у Армидином зачараном врту, истакавши да Риналдов одлазак из врта, који симболизује земаљски свет с привидним лепотама, представља поступање према начелима Разума и иступање изван оквира овоземаљских уживања. (Stipčević, 1994: 179)

¹³ Карери пише првенствено о динамичним барокним својствима „композиције“ (*composto*) Ђан Лоренца Бернинија.

противнице у љубавницу, као што постаје јасно да су сви Армидини љубавни преображаји водили управо ка верском преобраћењу, односно, шире узев, општој метаноји. Тренутак метаноје у Армиди наступа пристанком на крштење, усвајањем система нових, хришћанских вредности и досезањем нивоа сасвим нове свести. Стога Армида, двоструко преображена (у љубавницу и хришћанку) кроз процесе барокне метаморфозе и метаноје, доприноси конституисању идеје тријумфа хришћанства, условљеног привобитним тријумфом врлине над страстима.¹⁴

Уз уважавање Гарнетовог утиска да су Сарацени у епу често занимљивији од хришћана, и да су хришћани најзанимљивији када су најмање хришћани (1898: 247), као и да су женски ликови обликовани као изразито уверљиви, може се рећи да динамичност и вишеструкост Армидиног преображаја њу чине јунакињом „од крви и меса“ (уп. Garnett, 1898: 252), у којој права љубав „убија чаробницу и чини је женом“ (De Sanctis, 1955: 459). Будући да је Армидино усвајање нове вере подређено идеји победе хришћанства, динамичност Армидиног лика ишчезава када је Риналдо највише хришћанин. Риналдов преображај, маркиран љубављу према Армиди, и упућивање јунакиње на промену вере у знаку су апсолутизације хришћанске врлине и извршења дужности према хришћанству. Ипак, како Де Санктис примећује, у Тасовом епу вера је тек „споредан додатак“, не и његов дух (De Sanctis, 1955: 449). Тако Армидина љубав и флуидност њене субјективности, упркос разрешењу наратива, који тежи да формално поништи слојевитост ове јунакиње, остају чврсти фактори богатства, уверљивости и неупитне литерарне вредности њеног лика.

Мада поетички супротстављен романтичној, лирској црти, која готово односи аксиолошку превагу над епским слојем *Ослобођеног Јерусалима* (в. Garnett, 1898: 249; De Sanctis, 1955: 452–458, 460–461, 463), верски наратив антиципирао је тематску преокупацију барокне књижевности и остварио одјек у другим католичким срединама, попут Дубровачке републике, у којима су такође доминирали антитурско расположење и идеје противреформације (Stipčević, 1994: 145–146; Stipčević, 2004: 21).

¹⁴ Овом приликом је упутно указати на Тасово интересовање за тему љубави и промене кроз које је прошла у књижевној традицији од антике до модерних писаца. Природа љубавног осећања се променила од Хомера – како је Св. Тома Аквински показао, постоји узвишенија, племенитија љубав, која не представља тек пожуду, него је одраз човекове воље. Таква љубав је, сматра Тасо, превазишла гнев у надметању за достојанство најприкладније и највише хвале вредне херојске врлине. Према Тасу, таква је љубав, између осталог, љубав мученика према Христу. У ширем смислу, ова, хришћанска љубав, уз придружене хришћанске врлине, тематизована је и у *Ослобођеном Јерусалиму*. (О свему овоме в. Sellstrom, 1986: 45–46) Додајмо да је таква и Армидина љубав, која се од Риналда на крају, крштењем, усмерава ка самом Христу. О теми љубави у Палмотићевом делу у светлу (барокног) платонизма, уп. Potthoff, 1976: 62–65.

„Ах, како се, о Снјежнице,
проћ наравној твој врлини
од прихуде убојице
љубовница драга учини!“
(Палмотић, 1999: 199)¹⁵

Утицај Тасовог *Ослобођеног Јерусалима* на књижевност старог Дубровника био је барем двострук. Тема Првог крсташког рата и антитурски став годили су амбијенту средине обележене борбеним католицизмом, учвршћеним контрареформацијом (Stipčević, 1994: 140, 145–146), и тежњом ка очувању политичке и верске слободе (Stipčević, 2004: 21–24). Под окриљем ове врсте утицаја, као и Тасових теоријских начела, настао је Гундулићев *Осман* (Stipčević, 1994: 140; в. Бојовић, 2003: 173–186; Бојовић, 2014: 310–311).¹⁶ Други аспект Тасовог утицаја огледао се у реинтерпретацијама појединачних епизода из *Ослобођеног Јерусалима* у различитим жанровским остварењима дубровачких барокних песника (Stipčević, 1994: 142, 146, 149–207). Међу најзаступљенијим жанровима чијим су законитостима подлегале одабране епизоде из Тасовог епа била је мелодрама¹⁷ (в. Stipčević, 1994: 141–207), односно дубровачка мелодрама је садржаје често црпела из Тасовог епа (Миљковић, 1957: XXXV; Mrdeža Antonina, 1993: 219; Stipčević, 2004: 258–259).¹⁸ У епизодама концентрисаним око Армидиног лика, односно љубавног наратива о Армиди и Риналду, проналазили су грађу, између осталих, Гундулић (*Армида*) и Палмотић (*Армида*).¹⁹

Осим што је Армидин лик пронашао своје место у Палмотићевој *Армиди*, постоји основ за претпоставку да је део тематско-мотивског комплекса Армидиног лика пронашао свој пут и до мелодраме²⁰

¹⁵ Сви наводи из Палмотићеве мелодраме *Павлимир* биће дати према овом издању, а број стране биће назначен после скраћенице *П* у заградама на крају цитата.

¹⁶ Из посвете уз *Пјесни покорне краља Давида* из 1620. г. познато је да је Гундулић намеравао да препева Тасов *Ослобођени Јерусалим* и препев посвети пољском краљу Жигмунду/Сигисмунду III (Stipčević, 1994: 137; Бојовић, 2003: 185; Бојовић, 2014: 310–311).

¹⁷ О барокном жанру мелодраме у дубровачкој књижевности и ширем ареалу којем он припада в.: Pavličić, 1979: 17–20; Stipčević, 2004: 247–323. Мотив преображаја у мелодрами тумачимо као барокни феномен јер у обзир узимамо искључиво мелодраму као „изразито барокн[у] творевин[у]“ (Pavličić, 1979: 16).

¹⁸ Прва етапа еволуције мелодраме у Дубровнику, као и у Италији, одликује се доминантним избором митолошких тема. Потом се дубровачки драмски песници, попут италијанских, приклањају и темама из епова Ариоста и Таса (Stipčević, 2004: 259, 314, 316) или се фокусирају на пресудне тренутке из историје свог народа и града (Pavličić, 1979: 17).

¹⁹ О Палмотићевој *Армиди* и изворима в.: Potthoff, 1973: 70–76; Stipčević, 1994: 164–181. У науци је сагледан однос између Палмотићеве мелодраме и, с једне стране, италијанских драматизација Тасовог наратива о Армиди и Риналду и, с друге, самог Тасовог епа (в. Stipčević, 1994: 164–184).

²⁰ О *Павлимиру* се неретко пише као о трагикомедији (Potthoff, 1973: 84), односно о

Павлимир. Мада комад није плод драматизације конкретне епизоде из *Ослобођеног Јерусалима*, познато је да су у њему присутни трагови утицаја Тасовог епа (в. Бојовић, 1999: 40). Претпоставку да се у лику Сњијежнице могу препознати рефлекси Тасове Армиде могуће је засновати, између осталог, на исказу Злате Бојовић: „Палмотић је [...] нашао у Тасовом епу [...] понеку идеју када је градио лик заштитника Срђа и зле духове Тмора и Сњежницу.“²¹ (1999: 40) Део тематско-мотивског комплекса Тасове Армиде који се запажа у структури лика Палмотићеве Сњијежнице јесте мотив преображаја непријатеља у љубавника.

Сличности на нивоу преображаја ових јунакиња почивају на подударностима њихових карактера. Попут Армиде, Сњијежница, антагониста у делу које, настало у доба борбе против ислама и подстакнуто контрареформацијским духом, контрастира добро и зло (в. Mrdeža Antonina, 1993: 225), намерава да јунака одврати од племенитог подвига. Стога се одлучује да га успава и потом у сну убије (*П*, 175). Ипак, у одсудном тренутку доживљава преображај. Као и у Тасовом епу, прича о преображају је посредована, овог пута речима саме јунакиње:

Ах, како се, о Сњијежнице,
проћ наравној твој врлини
од прихуде убојице
љубовница драга учини!
Како срџба тва жестока,
гњевнијем огњем разгорена,
од сунчана би два ока
у плам љувен обраћена! (*П*, 199)

Преображаји двеју јунакиња идентично су обликовани – обе прилазе уснулим јунацима, које су претходно саме успавале, и заљубљују се чим спознају њихову физичку лепоту.²² Исходи њихових преображаја ипак се

Палмотићевим мелодрамама уопште као о „мелодрам[ама] с трагикомичним елементима“ (Franičević, 1974: 224). О појму мелодраме у италијанској и дубровачкој традицији в. Stipčević, 2004: 247–253.

²¹ М. Франичевић констатује како се Палмотић често ослањао на већи број извора приликом састављања мелодрама (1974: 225). У случају *Павлимира*, то би подразумевало да је песник, осим поглавито *Љетописа попа Дукљанина* (в. Potthoff, 1973: 76–78; Franičević, 1974: 225; Бојовић 1999: 37), имао још понеки извор. Природно је претпоставити да је он био италијанског порекла, и то, ако изузмемо хронике (в. Potthoff, 1973: 78), баш *Ослобођени Јерусалим*, јер је Палмотић засебну мелодраму засновао на Тасовој јунакињи.

²² Може се предложити да су ликови Риналда и Павлимира утемељени на античком принципу калокагатије, те да је њихова физичка лепота тек одраз њихових врлина. (О мушкој лепоти у *Павлимиру* в. Pavličić, 1979: 194.) Ипак, Армида и Сњијежница се не заљубљују у јунаке због њихових врлина, него због физичке лепоте. Уп. с разматрањем платонистичке димензије описа лепоте у дубровачкој барокној књижевности, те Палмотићевом опусу: Potthoff, 1976: 65–67.

донекле разликују. За разлику од Армиде, нијансиране попут Католовог лирског субјекта, Снијежница одмах признаје да је мржњу у њеном срцу заменила љубав (П, 199), што њен лик чини донекле једноставнијим од Армидиног. Заљубљена, Снијежница пролази кроз још један преображај, али сада својом вољом – прерушавањем у Маргариту (П, 207). Ипак, покушај прерушавања у јунакињу која јој је суштински супротна испоставља се гротескним у свом неуспешном исходу, јер се виленица узалуд труди да заведе младог јунака (Potthoff, 1973: 107).

Метаноје које се одвијају у Армиди и Снијежници разликују се по природи, али имају истоветну функцију подупирања основне идеје дела. Облик вишег знања у мелодрами представља, као и у Тасовом епу, хришћанска истина,²³ али и, шире, свест о императиву моралног поступања. За разлику од Армиде, дубровачка виленица не постаје званично верски конвертита, али спознаје „морални императив“ кроз покајање,²⁴ осваја нову свест и доживљава обрт у механизму мишљења: „Проклет буди, кô најприје / научио је варат мене“ (П, 224).²⁵ У тренутку јунакињиног покајања постаје јасно да је љубавни преображај само у функцији моралног.

Без обзира на то што се, за разлику од Армиде, Снијежница не преображава у јунакову заручницу, метаморфозе јунакиња представљају један у низу сижејних корака који воде ка разрешењу радње, односно драмског конфликта²⁶ (в. Potthoff, 1973: 148) – ка ослобођењу Јерусалима, односно подизању Дубровника. Крајње последице и Армидиног и Снијежнициног преображаја у служби су потврђивања основне идеје књижевног текста. У случају *Ослобођеног Јерусалима*, то је идеја тријумфа врлине над страстима и хришћанства над паганством. Мелодрамом, као и многим другим Палмотићевим делима, доминирају идеје о императиву поштовања божјих, али и државних закона, очувања чистоте (в. Franičević, 1974: 226) и неговања љубави према хришћанској вери, свом граду и, изнад свега, слободи (в. Potthoff, 1973: 90–91, 164–165; Franičević 1974: 226).

²³ У науци је с правом истицана важност доминантне опозиције у мелодрами *Павлимир* – хришћанство–паганство, која представља идејну подлогу читавог драмског конфликта (Potthoff, 1973: 90, 127, 164).

²⁴ Брала Мудровчић и Штркаљ су запазиле да чин покајања Снијежницу чини сродном Марији Магдалени, чијем су лику многи дубровачки барокни ствараоци посветили своја дела (2018: 497).

²⁵ Поука која проиходи из Снијежнициног опхођења део је морализаторско-дидактичке димензије карактеристичне за велик број дубровачких (као и италијанских) барокних мелодрама (в. Stipčević, 1994: 184; Stipčević, 2004: 261).

²⁶ Према П. Павличићу, љубав Палмотићеве јунаке, у петраркистичком духу, сасвим обузима, што утиче на њихове поступке, а самим тим и радњу читавог дела (1979: 191).

На трагу идеје о утицајима појединих елемената *Ослобођеног Јерусалима* на обликовање лика Снежнице у мелодрами *Павлимир*, створили су се услови за компаративно сагледавање мотива преображаја непријатеља у љубавника у овим делима. И Армида и Снежница, обухваћене барокним феноменом преображаја, али прожете и појединим аспектима сложеног феномена метаноје, доживљавају слојевите метаморфозе. Трансформације које резултују љубављу према јунацима у оба случаја воде ка освајању нове свести. Армидин лик дефинише прелазак из мржње у љубав која води ка крштењу; Снежничин прелазак из мржње у љубав која води ка усвајању моралног наука. Механизме конституисања мотива преображаја условљавају главне идеје епа и мелодраме. У крајњој инстанци, главне идеје ових дела сусрећу се у императиву очувања слободе хришћанског града. Зато би било оправдано закључити да главна функција мотива преображаја непријатеља у љубавника у Тасовом *Ослобођеном Јерусалиму* и Палмотићевом *Павлимиру* јесте оснажење идеје о слободи градова Јерусалима и Дубровника.

Литература

- Бојовић, З. (2014). *Историја дубровачке књижевности*. Београд: Српска књижевна задруга.
- [Војовић, З. (2014). *Istorija dubrovačke književnosti*. Београд: Srpska književna zadruга.]
- Бојовић, З. (2003). *Ренесанса и барок*. Београд: Филолошки факултет у Београду, Народна књига.
- [Војовић, З. (2003). *Renansans i barok*. Београд: Filološki fakultet u Beogradu, Narodna knjiga.]
- Бојовић, З. (1999). Џоно Палмотић. У З. Бојовић (прир.), *Џоно Палмотић: Избор из дела* (5–115). Београд: Просвета.
- [Војовић, З. (1999). Džono Palmotić. У З. Војовић (прир.), *Džono Palmotić: Izbor iz dela* (5–115). Београд: Prosveta]
- Карери, Ђ. (2004). Уметник. У Р. Вилари (прир.), *Ликови барока* (Ј. Косовац, М. Самарџић, прев., 344–368). Београд: Clío.
- [Kareri, Đ. (2004). Umetnik. У R. Vilari (прир.), *Likovi baroka* (Ј. Kosovac, M. Samardžić, прев., 344–368). Београд: Clío]
- Миљковић, Б. (1957). Поводом препева *Ослобођеног Јерусалима*. У *Ослобођени Јерусалим* (Д. Станојевић, преп., XXXIII–XLI). Београд: Српска књижевна задруга.
- [Miljković, B. (1957). Povodom prepeva *Oslobođenog Jerusalima*. У *Oslobođeni Jerusalem* (D. Stanojević, преп., XXXIII–XLI). Београд: Srpska književna zadruга.]
- Попов, Ј. (2020). *Појмови, периоди, полемике: о неким недоумицама науке о књижевности*. Београд: Српска књижевна задруга.

- [Popov, J. (2020). *Pojmovi, periodi, polemike: o nekim nedoumicama nauke o književnosti*. Beograd: Srpska književna zadruga.]
- Секви, Е. (1957). Торквато Тасо. У *Ослобођени Јерусалим* (Д. Станојевић, преп., V-XXXII). Београд: Српска књижевна задруга.
- [Sekvi, E. (1957). Torkvato Taso. U *Oslobođeni Jerusalem* (D. Stanojević, prep., V-XXXII). Beograd: Srpska književna zadruga.]
- Bazin, G. (1975). *Barok i rokoko* (K. Samardžić, prev.). Beograd: Izdavački zavod Jugoslavija.
- Brala Mudrovčić, J., Štrkalj, Ž. (2018). Judita i druge žene u hrvatskim renesansnim i baroknim književnim djelima. *Senjski zbornik: prilozi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu*, Vol. 45, br. 1. Senj: Gradski muzej Senj–Senjsko muzejsko društvo, 465–502. (Hrčak - Portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa, <https://hrcak.srce.hr/file/313620>, 18. 6. 2024)
- De Sanctis, F. (1955). *Povijest talijanske književnosti* (I. Frangeš, prev.). Zagreb: Matica hrvatska.
- Feroni, Đ. (2005). *Istorija italijanske književnosti I* (V. Kilibarda, ur.; M. Radosavljević, J. Vučo i dr., prev.). Podgorica: CID. Nikšić: Filozofski fakultet.
- Franičević, M. (1974). *Povijest hrvatske književnosti, knjiga 3: Od renesanse do prosvjetiteljstva*. Zagreb: Liber.
- Garnett, R. (1898). *A History of Italian Literature*. London: William Heinemann.
- Hasell, E. J. (1882). *Tasso*. Edinburgh and London: William Blackwood and Sons.
- Mrdeža Antonina, D. (1993). Slavenske teme prema klasičnima u melodramskim tekstovima Junija Palmotića. *Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu*, Vol. 23/24, No. 37–38–39. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (Odsjek za kroatistiku), 217–228. (Hrčak - Portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa, <https://hrcak.srce.hr/file/313566>, 18. 6. 2024)
- Panofsky, E. (2008). What Is Baroque? In S. M. Dixon (ed.), *Italian Baroque Art* (7–17). Malden, Oxford, Carlton: Blackwell Publishing.
- Pavličić, P. (1979). *Rasprave o hrvatskoj baroknoj književnosti*. Split: Čakavski sabor.
- Potthoff, W. (1976). Barokni platonizam u dubrovačkoj književnosti. *Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu*, Vol. 7, No. 7–8. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (Odsjek za kroatistiku), 57–71. (Hrčak - Portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa, <https://hrcak.srce.hr/file/342042>, 18. 6. 2024)
- Potthoff, W. (1973). *Die Dramen des Junije Palmotić: ein Beitrag zur Geschichte des Theaters in Dubrovnik im 17. Jahrhundert*. Wiesbaden: Franz Steiner.
- Ruse, Ž. (1998). *Književnost baroknog doba u Francuskoj: Kirka i paun* (T. Valčić Bulić, prev.). Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Sellstrom, A. D. (1986). *Corneille, Tasso and Modern Poetics*. s. l.: Ohio State University Press.
- Stachowski, R. (2021). On Conversion as "The Turning Round of a Soul From Some Benighted Day" (Plato). *Advances in Cognitive Psychology*, Vol. 17, No. 4, 292–298 (Advances in Cognitive Psychology, <https://ac-psych.org/en/issues/volume/17/issue/4>, 17. 2. 2026)

- Stipčević, S. (2004). *Dubrovačke studije*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Stipčević, S. (1994). *Italijanski izvori dubrovačke melodrame (Ariosto, Taso, Marino, Rinuĉini)*. Beograd: Institut za književnost i umetnost.
- Szalay, M. (2013). Metanoia: A Phenomenological Analysis of Philosophical Conversion. *Radical Orthodoxy: Theology, Philosophy, Politics*, Vol. 1, Number 3 (September): 484–503 (<https://journal.radicalorthodoxy.org/index.php/ROTPP>, 28. 2. 2024)
- Todorović, J. (2012). *O ogledalima, ružama i ništavilu: Koncept vremena i prolaznosti u kulturi baroknog doba*. Beograd: Clio.
- Velflin, H. (2000). *Renesansa i barok: istraživanje o suštini i nastanku baroknog stila u Italiji* (B. Rajlić, prev.). Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Walden, T. (1896). *The Great Meaning of Metanoia: An Underdeveloped Chapter in the Life and Teaching of Christ*. New York: Thomas Whittaker.
- Zogović, M. (2007). *Barok: Književna teorija i praksa*. Beograd: Alfa.

Извори

- Овидије Назон, П. (2007). *Метаморфозе* (др М. Вишић, прев.). Подгорица: Унирекс. [Ovidije Nazon, P. (2007). *Metamorfoze* (dr M. Višnjic, prev.). Podgorica: Unireks.]
- Палмотић, Џ. (1999). *Избор из дела* (проф. др З. Бојовић, прир.). Београд: Просвета. [Palmotić, Dž. (1999). *Izbor iz dela* (prof. dr Z. Voјović, prir.). Beograd: Prosveta.]
- Тасо, Т. (1957). *Ослобођени Јерусалим* (Д. Станојевић, преп.). Београд: Српска књижевна задруга.
- [Taso, T. (1957). *Oslobođeni Jerusalem* (D. Stojanović, prep.). Beograd: Srpska književna zadruga.]
- Платон. (2017). *Држава* (др А. Вилхар, др В. Павловић, прев.). Београд: Дерета.
- Тасо, Т. (1963а). Поетика епоса (Govori o pesničkoј veštini). У М. Пантић (прир.), *Poetika humanizma i renesanse II* (К. Анастасијевић, В. Бакотић и др, прев., 80–102). Београд: Просвета.
- Тасо, Т. (1963б). Циљ епског песника: постићи чудесно (Govori o epskoј poemi). У М. Пантић (прир.), *Poetika humanizma i renesanse II* (К. Анастасијевић, В. Бакотић и др, прев., 102–104). Београд: Просвета.
- Тасо, Т. (1901). *Jerusalem Delivered* (E. Fairfax, transl.; H. Morley, ed.), revised edition. London, New York: The Colonial Press.
- Тасо, Т. (1993). *Gerusalemme liberata* (L. Caretti, a c. di). Torino: Giulio Einaudi editore s. p. a.
- The Poems of Catullus: A Bilingual Edition*. (2005). (P. Green, transl.). Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.

***THAT FAIR DAME, WHO LATE A FOE, A LOVER NOW BECAME:*²⁷
**THE ENEMIES-TO-LOVERS TROPE IN *JERUSALEM DELIVERED*
BY TORQUATO TASSO AND *PAVLIMIR* BY DŽONO PALMOTIĆ****

S u m m a r y

The paper is aimed at explaining the nature of the enemies-to-lovers trope in *Jerusalem Delivered* (published integrally for the first time in Venice in 1581) by T. Tasso and *Pavlimir* (performed in 1632) by Dž. Palmotić. The trope is interpreted within the context of the poetics and aesthetics of the Baroque as well as of the ways Tasso had influenced the Ragusan literature and Palmotić. We elaborate on the idea that Palmotić may have partly based Sniježnica's character on Tasso's Armida, who is transformed from an enemy to a lover and a pagan to a Christian. The far-reaching nature of the multiple transformations of these characters makes us consider also the complex question of metanoia. Taking into account the existing comparative studies on Tasso's direct influences on Palmotić, the poetically significant transformations heroines undergo, the key features of the Baroque and genres in question, we shed light on the similarities and differences between Armida and Sniježnica and their transformations.

Keywords: Torquato Tasso, *Jerusalem Delivered*, Džono Palmotić, *Pavlimir*, the enemies-to-lovers trope, the motif of transformation, Baroque poetics, metanoia

²⁷ Превод Едварда Ферфакса (Tasso, 1901: 298).